

HAVSNÄS

Den förste som bosatte sig i Havsnäs var finne och hette Isak Pedersson (Ha 315). Han var son till Per Larsson i Rörström i Fjällsjö socken. Nedsättningsbrevet är daterat den 7 febr 1666. Isak Pedersson blev inte gammal. Redan 1678 gifte hans änka Sofia Pålsdotter om sig med finnen Lars Zakrisson från Lungsjön i Ramsele. Zakrisnamnet är mycket vanligt bland finnarna i flåsjöbygden.

Den gamle Per Larsson från Rörström flyttade till Havsnäs, där han fick vård och skötsel eller sytning, som det hette på den tiden. Han dog 1682 och var då 105 år gammal (Ha 218). Lars Zakrisson förde honom med stort besvär till finnarnas tempel, Ströms gamla kyrka, där han ligger begravnen. Resan till Ström tog två dagar.

Men nu är det slut med friden på finntorpet i Havsnäs. Det blev långvariga tvister och tingsförhandlingar om arvet efter Isak Pedersson. En god sak förde emellertid detta bråk med sig. Så lämnar t ex 1696 års domstolsprotokoll många värdefulla bidrag till släktforskningen.

Som redan nämnts var Isak Pedersson gift med Sofia Pålsdotter. De hade tre barn: Sonen Per och döttrarna Brita och Anna. Brita blev gift med dragonen Isak Persson Flink, och Anna gifte sig i sinom tid med dragonen Abraham Persson Wallman. Det sägs också i protokollet att Lars hade två barn i sitt äktenskap med Sofia (Ha 422), en son och en dotter. Lars var alltså styvfar för Per Isaksson och för hans systrar Brita och Anna Isaksdotter.

Dragonen Isak Flink beskrives som en "vidlyftig och orolig sälle". Han bråkade dagligen med sin hustru står det i domböckerna, och en gång anmälde han flera av finnarna i flåsjöbygden för olaga älgjakt, så att dessa för att slippa betala de höga böterna lämnade sina hemman öde. De flesta flydde till Norge. Det blev också Isak Flink tvungen att göra, men han återvände efter några år, berättas det.

Dottern Anna och dragonen Wallman kom tydligen bättre överens. Familjen flyttade till Ringvattnet, där de övertog det finntorp, som anlagts av Erik Jonsson (Ri 98). Abraham Wallman kom från Jonsgård i Ström, där hans farbror Abraham Abrahamsson år 1681 köpt ett hemman. Wallmans far, Per Abrahamsson, hade också varit soldat. Wallman kräver nämligen 1696 sin faders lön för en "knektefärd till Tyskland". Wallman bodde en tid på fänriksgården i Jonsgård. Men 1703 sade han sig inte vilja bo kvar där längre på grund av fänrikens "otidighet och olåt". Av 1725 års dombok framgår det, att Wallman innehaft kronotorpet Ringvattnet från 1706 till och med 1723.

Detta torp värderades då till 59 daler 8 öre silvermynt. Wallmans efterträdare blev Per Zakrisson, en son till Zakris Larsson på Lillholmen, Havsnäs (Ha 200).

Bråket på finntorpet i Havsnäs blev orsaken till att Lars Zakrisson med sin hustru Sofia flyttade till Lillholmen. Detta skedde 1689. Intill detta år hade Havsnäs

finntorp till ena hälften brukats av Lars. Den andra hälften brukades av Per Isaksson. 1691 "avsade" sig Lars det gamla hemmanet. Några år senare sålde Per Isaksson fädernehemmet till Per Persson för 21 sexdalersplåtar. Detta skedde 1696. Enligt traditionen har denne "Per Persson finne" uppgetts som den förste nybyggaren i Havsnäs. Per Persson var från Jonsgård i Ström. I ett tingsprotokoll från år 1698 står för övrigt att "Per Persson var svensk, hvarför de (finnarna) vilja hafva honom dädan och alla finnar frukta honom". Dessutom hade Per Persson varit tvungen att flytta från Jonsgård, därför att k:m:t köpt hemmanet till fänriksboställe.

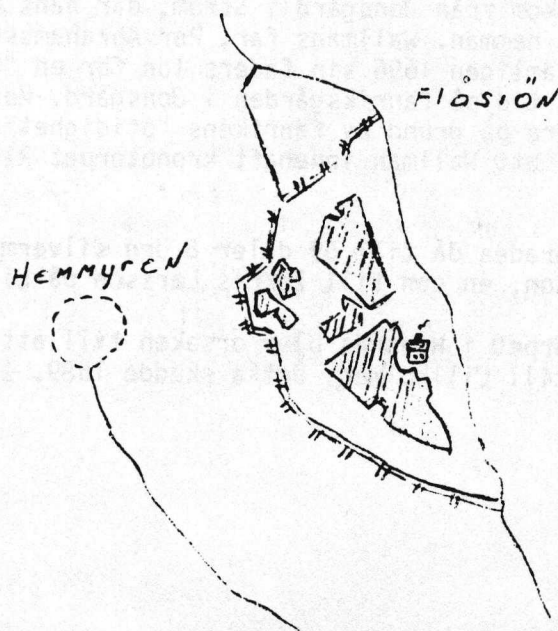
Försäljningen klandrades givetvis av Lars Zakrisson och hustrun Sofia, som påvisade, att "Isak Pederson aff stubbe och roth" upptagit hemmanet enligt Carl Sparres brev 1666 samt att Lars sedermera excolerat (uppodlat) detsamma och blivit skattlagd den 28 sept 1679. Rätten vill emellertid ej fälla utslag, då det gäller ett sänje- och stadgehemman och stubberättighet, utan hänskjuter saken till kammarkollegiet.

Per Persson begär att få igen de 21 stycken sexdalersplåtar, som han lämnat Per Isaksson. Pengarna skulle egentligen vara ersättning för avträde och meliorationer, säger han (meliorationer = förbättringar). Men befallningsman sätter sig på tvären. Han hade "satt dit Per Persson eftersom ingen annan vårdade sig om torpet".

Enligt rättens utslag får Per Persson stanna så länge han förmår betala skatterna. Han var gift med Märta Kristoffersdotter och dog 1725 i en ålder av 69 år (Ha 329). Lars Zakrisson hade dött tidigare, år 1717.

Under Per Perssons tid blev Havsnäs skattelöst för 32 daler silvermynt enligt kammarkollegiets köpebrev den 29 augusti 1723. Det gamla hemmanet kallas då för Havsnäs no:1. Nyupptagningen Lillholmen eller Holmen, som hemmanet kallas, blir Havsnäs no:2.

Per Persson efterträddes av sonen Johan Persson. Johan var född 1688 och gift med Benedikta Mattesdotter, född 1689 (Ha 321). Johan Persson blev en gång ådömd dryga böter. Men det var inte för olaga älgjakt. En piga på gården hade fått barn med husbonden. Johan blev dömd att betala 80 daler silvermynt i böter. Pigan skulle betala 40 daler. När Johan inte kunde betala hela summan på en gång, fick han betala hälften genast. Resten fick han "aftiena med trenne gatulopp igenom 300:de man". Hur det gick för pigan förmäler inte historien. Men när Johan dog, skrev prästen i kyrkboken: "1756 november 7 begrofs Johan Persson i Havsnäs, som dödde den 9 oktober av håll och styng, har varit stilla och saktmodig i sin vandel, levat i äktenskap i 44 år och avlat 3 barn, stått sitt hus och anhöriga väl före och levde 68 år och 4 månader."

Havsnäs finntorp
efter Nils Spoles
karta 1714.

I Nils Spole samling av gårdskartor från 1714 finns också en över "Cronohemmanet Hafsnäs på almenningen utmed Flåsjön".

Till kartan finns följande kommentarer:

"Åbon Jon Persson är, sedan frihetsåren utgått, interimsvi skattlagd för $1\frac{1}{2}$ tunnland eller $1/4$ mantal. Sandjord. Av åkern trädessällan något, utan gödes och brukas mest årligen och bär därför ej så stadig säd, är ock frostnämnt förmedels omliggande sidländiga kallmyrar, men längre norr utmed Flåsjön bekvämligare och starkare åkerland. Ångesland och hösthöslått. (En del ångar uppges tillhöra nybyggaren Zakris Larsson på Holmen, som sina ägor på skogen sammanblandat med denne.)

En liten humlegård till husbehov. Kvarn i ån, som har sin gång med flodvattnet höst och vår samt om det är regnsommar. Fiske ymning om hösten, vår och sommar i Stora Flåsjön efter sik och harr samt annan småfisk, så ock i skogssjöarna Storhällwatten, och Lillhällwatten, Swanewatn och Lillkiärnan vid Swanewatn efter gädda och abborre. Hafsnäs och Holmen bruka här tillsammans med not och nät. Djurfång kan brukas med led och gravar jämte bössa. Av kronones allmänning nyttja Hafsnäs och Holmen ej allenast oavvittrad, utan sinsemellan oskiftad skog, bestående av ett stort mulbete, riklig timmerfång, vedbrand och lövskog samt svedjeskog. Flera lägenheter inga."

I 1714 års jordebok är Matz Johansson (Ha 172) antecknad för hemmanet no:1 och Lars Zakrisson (Ha 423) för no:2, båda fortfarande $1/4$ mantal. Tjugu år senare är namnen desamma, men nu är båda hemmanen skattelösta.

HOLMEN

År 1689 upptog finnen Lars Zakrisson ett nybygge på Lillholmen utanför Havsnäs. Enligt 1692 års dombok ligger detta "torp $1/8$ mil från Hafsnäs på en ö eller näs, där det aldrig fryser". Lars Zakrisson (Ha 422) var en flitig man. Redan 1693 redovisar han i kyrktiondelängden en årsskörd av 12 skylar råg och 32 skylar korn. Fem år senare är siffrorna 56 skylar råg och 60 skylar korn. Nybyggaren på Lillholmen fick därför redan 1693 "tillöcht" d v s han blev skattlagd för $1/4$ mantal.

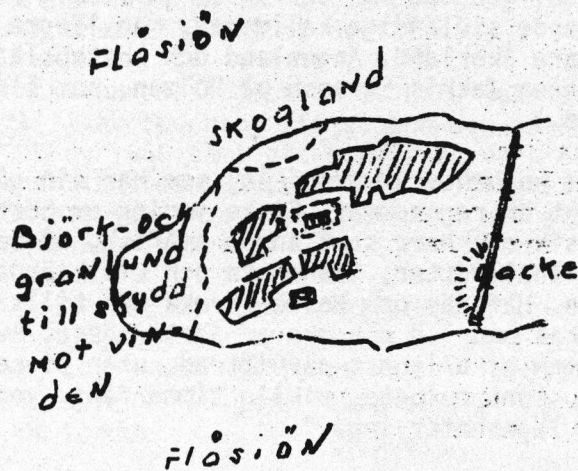
Lars Zakrisson dog 1717, men han hade redan 1703 av sagt sig Holmen, som övertogs av sonen Zakris Larsson. Denne var född 1679 och gift med Märta, dotter till Per Persson i Havsnäs (Ha 220).

Av Zakris söner hade Per, som föddes 1707, tagit tjänst hos en bonde på Ön utanför Strömsund. Där gifte han sig med bondens dotter, och 1726 flyttade familjen till Ringvattnet (Ri 100). När fadern Zakris Larsson "kände sig bräcklig av bräck", ville han ge gården på Lillholmen till Per. Denne hade en tid "varit fadern behjälplig med hemmansbruket". Detta står att läsa i 1735 års dombok.

Vid tinget året därpå är Per villig att överlåta torpet i Ringvattnet till brodern Zakris mot att han själv får "besittning och stubberättighet" till Lillholmen. Brodern Zakris går med på detta, men en tredje broder gör vissa förbehåll. Rätten anser sig inte nu kunna avgöra tvisten. Vid 1737 års ting meddelar Lars Zakrisson att brodern i Ringvattnet mot ett vederlag av 40 daler silvermynt avstår från sin besittningsrätt till Lillholmen. Dessutom skall Lars åta sig sytning av deras gamla föräldrar till döddagar. Lars begär också vid detta tillfälle att få inlösa gården från krono till skatte.

Detta sker 1759, då Havsnäs no:2, alltså Holmen, skattelöstes för 90 daler silvermynt enligt kammarkollegiets brev av den 15 mars 1759.

Här nedan återges en karta efter lantmätare Nils Spole. Kartan är från 1714.

Kartskiss över
nybygget
Holmen efter
Nils Spoles
karta från 1714.

Kartbeskrivning:

"Holmen har av åboende Zakris Larsson, av k m:ts allmänning vid pass för 20 år sedan upptaget och därför utan frihetsår åtagit sig $1\frac{1}{2}$ tunnland eller $1/4$ mantal. Åker: god lerjord, frostfri. Av åkern trädes litet eller intet. Är god lägenhet till mera frostlös åker, då ägaren får rådrum att därpå arbeta. Höslätten kan märkeligen genom avrensning förmeras. Alla övriga appertinentier (tillbehör) äro desamma som under Havsnäs. En liten humlegård har Holmens man begynt upplägga till eget behov. Flera lägenheter inga".